

**ȘTIINȚE SOCIO-UMANISTICE , STUDII CULTURALE
ȘI MANAGEMENT ARTISTIC**

**SOCIO-HUMANISTIC SCIENCES, STUDIES AND ART
MANAGEMENT**

**EVOLUȚIA SOCIO-CULTURALĂ A TEATRULUI DE OPERĂ:
DE LA ANTICHITATE LA REALISM**

**THE SOCIO-CULTURAL EVOLUTION OF OPERA:
FROM ANTIQUITY TO REALISM**

LILIANA CIOBANU¹¹⁹

doctorandă,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0002-9178-9822>

CZU 792.54.03

DOI <https://doi.org/10.55383/iadc2025>.

Teatrul de operă, ca formă de artă relevantă pentru domeniul studiilor culturale, reflectă și influențează dinamica socio-culturală a diferitelor epoci. Studiul analizează parcursul cultural al operei, de la antichitate până la realismul din secolul XIX. Se investighează influențele tragediei antice și ale gândirii filosofice grecești asupra tematicilor și valorilor operei, precum și impactul teologic și moral din perioada medievală. De asemenea, este evidențiată contribuția umanismului renascentist, punând accent pe explorarea individualității și pe teme sociale. Abordările romantice și realiste subliniază complexitatea emoțională și provocările specifice epocii, consolidând teatrul liric ca un instrument socio-cultural semnificativ. Această cercetare contribuie la o înțelegere nuanțată a intersecțiilor dintre artă, cultură și societate, subliniind importanța teatrului de operă în analiza culturală contemporană.

Cuvinte-cheie: *teatru de operă, teatru liric, artă operistică, evoluție culturală, transformări culturale, reflecție socio-culturală*

The opera, as a relevant form of art in the field of cultural studies, reflects and influences the socio-cultural dynamics of different periods. This study examines the cultural trajectory of opera, from antiquity to the realism of the nineteenth century. It explores the influence of ancient tragedy and Greek philosophical thought on the themes and values of opera, as well as the theological and moral impact of the medieval period. Additionally, the contribution of Renaissance humanism is emphasized, with a focus on the exploration of individuality and social themes. Romantic and realist approaches emphasize the emotional complexity and specific challenges of their respective periods, solidifying opera as a significant socio-cultural tool. This research contributes to a nuanced understanding of the intersections between art, culture, and society, underscoring the importance of opera in contemporary cultural analysis.

Keywords: *opera, lyric theatre, operatic art, cultural evolution, cultural transformations, socio-cultural reflection*

¹¹⁹ E-mail: ichtusgdi@gmail.com

Introducere

Teatrul liric, ca formă complexă de artă, îmbină muzica, poezia și drama pentru a explora teme universale și a exprima emoții profunde. De-a lungul secolelor, opera a evoluat semnificativ, reflectând transformările sociale, politice și culturale specifice fiecărei epoci. Situată la intersecția artelor muzicale și teatrale, opera necesită o abordare interdisciplinară pentru a fi înțeleasă în toată profunzimea sa. Această abordare, care implică domenii precum filosofia, psihologia, sociologia și estetica, facilitează o analiză detaliată a influenței culturale a operei, subliniind semnificațiile sale estetice și valorile sociale asociate.

Din perspectiva *studiilor culturale*, opera nu este doar o expresie artistică, ci și un produs cultural care reflectă și influențează contextul social și valorile timpului. Analizând libretul, muzica, scenografia și recepția operei de către public, se pot identifica teme și simboluri ce oglindesc realitățile și tensiunile sociale. Mai mult, examinarea operei în raport cu alte forme de artă contribuie la înțelegerea rolului său în procesul mai larg al schimbărilor culturale. În acest context, studiile culturale oferă un cadru analitic care integrează dimensiunile socio-politice, economice și ideologice, explorând modul în care aceste influențe modelează estetica operistică.

În antichitate, manifestările teatrale erau strâns legate de ritualurile religioase, iar în perioada medievală, ele jucau un rol central în educația morală și spirituală. Pe măsură ce societatea a evoluat, teatrul a devenit un mijloc de exprimare și reflecție asupra identităților naționale, relațiilor de putere și tensiunilor sociale. Apariția operei ca gen distinct în perioada Barocului a reflectat fuziunea dintre tradițiile muzicale și dramatice, evoluând sub influența patronajului aristocratic și a curților regale. Opera s-a dezvoltat ca o expresie artistică a preocupărilor politice și culturale ale timpului.

Umanismul renescentist a transformat scena lirică într-un spațiu de reflecție asupra individualismului și a condiției existențiale. În secolul al XIX-lea opera a răspuns nevoilor publicului prin realism, abordând teme din viața cotidiană. Transformările culturale, de la simbolismul romantismului la realismul pragmatic, au redefinit opera, evidențiind complexitatea naturii umane și dinamica socială.

Origini și influențe: ritualurile și tragedia antică

Primele forme de teatru au evoluat din ritualurile arhaice, care au furnizat elementele fundamentale ale spectacolului. Ceremoniile destinate invocării divinităților și marcării tranzițiilor importante îndeplineau funcții sociale majore, întărind legăturile comunității și

afirmând identitatea culturală. Tranziția către forme dramatice mai sofisticate a avut loc în antichitatea greacă, în cadrul festivalurilor dionisiace, care integrău elemente religioase și competiții teatrale, subliniind importanța teatrului în viața socială. Tragedia greacă, derivată din aceste ritualuri, a contribuit la dezvoltarea expresiilor artistice cu caracter muzical și narativ, anticipând trăsăturile fundamentale ale operei. Deși teatrul de operă a apărut ulterior ca formă distinctă de artă, tradițiile tragediilor antice au creat un cadru cultural favorabil pentru contopirea muzicii cu textul dramatic, pregătind astfel terenul pentru nașterea operei.

Interpretările muzicale amplificau emoțiile, transformând ritualurile în acte transcendente, în timp ce narațiunile mitologice reafirmău valorile culturale și serveau ca instrumente educaționale. *Orestia* lui Eschil ilustrează interacțiunea dintre muzică și dramă, iar în tragediile *Oedip rege* de Sofocle și *Medeea* de Euripide corurile recită și cântă pentru a reflecta emoțiile colective ale comunității [1], stabilind un precedent important pentru rolul corurilor în operă. Teoriile privind originile tragediei subliniază legătura sa cu ritualurile religioase dedicate zeului Dionysos. Cântările ritualice, cunoscute sub numele de *ditirambi* și recunoscute de Aristotel în *Poetica* ca sursă a tragediei, au evoluat treptat în forme dramatice, contribuind atât la dezvoltarea tragediei cât și a comediei. Serbările dionisiace au stimulat poezia dramatică, creând un mediu favorabil pentru mari dramaturgi precum Eschil, Sofocle și Euripide.

Contextul tragediei antice este relevant pentru înțelegerea evoluției teatrului liric, deoarece elementele dramatice, structura narativă și temele abordate au influențat opera ca formă de artă. Reflecțiile filosofilor antici, în special cele ale lui Platon și Aristotel, au modelat percepția legată de funcțiile teatrului în societate [2]. Platon, în *Republica*, analizează teatrul dintr-o perspectivă metafizică și morală, exprimând suspiciuni cu privire la impactul său asupra moralității cetățenilor. În contrast, Aristotel, în *Poetica*, afirmă că tragedia facilitează *catharsis*-ul, oferind spectatorilor o experiență transformatoare. Această diferențiere ilustrează perspectivele variate asupra rolului artei în educația morală și socială a comunității.

Subiectul tragediei a fost o preocupare constantă pentru gânditorii antici, iar conflictul tragic a inspirat, peste ani, grupul de la Florența, care a instituit noua formă de artă denumită *dramma per musica*. Cercetătorul Guy Rachet susține că teatrul grecesc reflectă o viziune a tragicului, profund înrădăcinată în mentalitatea religioasă a societății [3 p.17]. Acest model de tragism a fost adoptat de membrii Cameratei Florentine pentru a reconstitui tragedia antică. Tragediile grecești, ca reflecție a tensiunilor sociale și a identității colective, au deschis calea pentru o explorare mai profundă a subiectelor umane, având un impact profund asupra evoluției operei în secolele următoare.

Dimensiunea teologico-morală în perioada medievală

Percepția teatrului în perioada medievală a fost influențată de concepțiile filosofice și teologice dominante, care adesea îl considerau un act imoral. În tratatul său *Despre spectacole* [4], Tertulian caracterizează teatrul drept o invenție demonică, asociată cu idolatria și viciul, având un impact nociv asupra virtuților morale ale societății. El susține că pasiunile generate de teatru pot conduce la violență și alte patimi dăunătoare. În mod similar, Augustin de Hipona, în *Confesiuni* [5], își exprimă îngrijorarea față de plăcerile provocate de reprezentațiile dramatice, observând că suferința și nefericirea din tragedii pot provoca, paradoxal, o plăcere profundă spectatorilor.

Marie-Claude Hubert, în *Marile teorii ale teatrului*, oferă o retrospectivă asupra situației artelor spectacolului în perioada medievală, explorând viziunea critică a Bisericii, care respinge teatrul ca fiind contrară principiilor morale și religioase [6 pp. 25-26]. Totuși, Ileana Berlogea evidențiază importanța teatrului popular în structura socio-culturală a epocii. Deși criticat de autoritățile religioase, teatrul popular a continuat să atragă publicul prin fast și somptuozitate. Berlogea remarcă, de asemenea, că majoritatea autorilor din această perioadă nu scriau pentru scenă, teatrul fiind perceput mai degrabă ca divertisment popular decât ca formă de artă [7 p. 146]. David Wiles analizează arta teatrală medievală, evidențiind aspectele teologice ale spectacolelor destinate promovării mesajului creștin. Subiectele, adesea inspirate din relatările biblice, reflectă o prioritate a narațiunii în detrimentul emoției individuale. Dramaturgia biblică inclusă în slujbele religioase era simplă, din punct de vedere teatral, dar bogată din perspectiva muzicală. În contrast, teatrul păgân, susținut de curte, și teatrul popular improvizat ilustrează renegocierea poziției creștinătății față de tradițiile păgâne [8 pp. 70-75].

Teatrul medieval a avut un rol considerabil în structura socio-culturală a epocii, acționând ca instrument de educație morală pentru comunitate. Spectacolele de mistere și moralități, organizate în cadrul festivităților religioase, promovau principii creștine și teme biblice, facilitând reflecția asupra dilemelor etice prin personaje alegorice. Astfel, teatrul a contribuit la formarea identității colective și la perpetuarea valorilor spirituale. Deși teatrul liric s-a dezvoltat ulterior, influențele tradiției artistice medievale, inclusiv tematica religioasă și morală, au fost reinterpretate și integrate în operă, aducând o complexitate estetică suplimentară.

Umanismul renescentist și evoluția operei

Umanismul renescentist a transformat profund cultura europeană, influențând statutul muzicii în ierarhia artelor. George Uscătescu subliniază că, timp de secole, muzica a fost

considerată o „cenușăreasă” a artelor, având o poziție marginală din cauza influenței culturii latine, concentrată mai degrabă pe arte plastice, arhitectură și poezie. Spre deosebire de gânditorii greci, care analizau muzica în profunzime, cultura latină s-a concentrat pe arte plastice, arhitectură și poezie [9 p. 274]. Totuși, secolul al XV-lea a marcat o „invazie” a compozitorilor nordici la curțile italiene, conturând o nouă Ars Nova italiană. Enrico Fubini afirmă că această perioadă a inaugurării armoniei și melodramei a dus la o nouă filosofie a muzicii [9 pp. 278-279]. Renașterea a revitalizat, de asemenea, interesul pentru teatrul antichității, iar Camerata Florentină a jucat un rol crucial în dezvoltarea operei ca gen artistic. Această evoluție a început cu *Orfeu* (1607) de Claudio Monteverdi și a culminat în secolul al XIX-lea, când muzica dramatică a devenit o „necesitate culturală”, conform lui Lucien Rebatet [9 p. 276].

Scena lirică a influențat profund valorile individuale și socio-culturale ale vremii, accentuând expresivitatea emoțională și complexitatea experiențelor umane. Spectacolele lirice au stimulat dezbateri despre normele sociale și valorile morale, integrând ideologiile renascentiste și reflectând transformările sociale și politice ale epocii. Opera s-a extins din Italia în întreaga Europă, influențând tradițiile artistice și culturale. În Franța, curentul lui Jean-Baptiste Lully, ca reacție la opera italiană, a pregătit terenul pentru lucrările lui Jean-Philippe Rameau. Ulterior, Christoph Willibald Gluck a influențat operele franceze și italiene prin reformele sale care au accentuat expresivitatea dramatică. Rameau și Gluck au devenit figuri centrale în dezbaterile intelectuale ale secolului al XVIII-lea, contribuind la cultura occidentală alături de filosofi precum Rousseau, Diderot, D'Alembert și Kant.

Opera a trecut prin perioade de apreciere și respingere, fiind uneori considerată o formă artistică inferioară. Fubini evidențiază relația dintre muzică și poezie, sugerând că muzica ar putea compromite noblețea clasică a tragediei. În perioada iluminismului, confuzia dintre muzică și drama muzicală italiană a fost accentuată de percepția că opera era o imitație a teatrului grec, desfășurată „în ambianța monumentelor florentine” [9 pp. 278-279]. Jean-Philippe Rameau a încercat să contracareze această percepție negativă printr-o teorie care visa să ridice muzica în ierarhia artelor. Prieten cu Voltaire, Rameau considera arta o expresie a rațiunii umane, subliniind aspectul rațional al muzicii, fără a nega emoția. Concepțiile sale au generat dezbateri intense, deși Rousseau, D'Alembert și Diderot împărtășeau preocupări umaniste, aveau perspective diferite asupra naturii muzicii și rolului său în societate, generând controverse [9 pp. 273-280].

În secolul al XVIII-lea, accentul pe rațiune și claritate a favorizat anumite genuri artistice. Kant a plasat muzica într-o poziție secundară față de poezie, dar aceste viziuni nu au fost unanim acceptate, valoarea muzicii și a operei fiind apărată de alți gânditori. Iluminismul

a generat o transformare culturală profundă, iar teatrul liric a devenit un mediu important pentru explorarea temelor filosofice și sociale. Opera a fost folosită pentru a exprima idei de rațiune, libertate și drepturi individuale, reflectând principiile iluministe și conștientizarea socială. Astfel, teatrul de operă a evoluat de la divertisment de curte la o formă artistică angajată, promovând valorile epocii. A contestat norme sociale și politice, stimulând reflecția critică și implicarea activă a publicului în procesele de schimbare socială. Scena lirică s-a transformat într-un forum cultural, în care ideile iluministe erau dezbătute, redefinind identitatea socială și culturală și contribuind la depășirea structurilor tradiționale de putere.

Romantismul și realismul: trecerea la subiecte sociale

Începând cu sfârșitul secolului al XVIII-lea și continuând cu secolul al XIX-lea, teatrul de operă a evoluat sub influența unor schimbări majore în societate, politică și cultură. Romantismul german și francez, două curente puternice, au transformat scena artistică, punând în prim-plan teme emoționale și sociale.

Romantismul german, apărut la sfârșitul secolului al XVIII-lea, s-a distanțat de raționalismul iluminist. Jean Gimpel observă că Germania a trecut la o nouă etapă istorică fără o asimilare completă a principiilor iluministe, iar raționalismul a influențat doar o parte din gânditori. Într-un context politic și economic turbulent, intelectualii germani au creat idealul unei ființe ideale, adesea învăluită în misticism. Burghezia germană, exclusă din viața politică, s-a refugiat „într-o lume ireală, în vis și misterios”, generând un nou tip de intelectual: romanticul. Nonconformist, introvertit și dezolat, romanticul a găsit consolare în artă, proclamând sentimentul și condamnând rațiunea. Gimpel subliniază că arta a devenit o formă de refugiu față de frustrările sociale și politice ale epocii [10 pp.108-109].

În contrast, burghezia franceză a cunoscut o ascensiune treptată, întărindu-și influența în viața intelectuală europeană. Romantismul francez, apărut la începutul secolului al XIX-lea, a fost influențat de Revoluția Franceză și frământările politice ulterioare. Schimbările post-revoluționare au generat o deziluzie profundă față de politică, similară cu tendințele de izolare ale intelectualității germane, care s-a distanțat de implicarea în mișcările politice pentru a explora emoțiile personale.

Romantismul a constituit o reacție împotriva raționalismului, punând accent pe sensibilitate și emoție. În teatrul liric această direcție a generat personaje cu trăiri intense și conflicte morale complexe. Operele din această perioadă au abordat frecvent teme de iubire neîmplinită, sacrificiu și melancolie, reflectând neliniștile și idealurile societății romantice. Muzicologii George Pascu și Melania Boțocan afirmă că, în contrast cu perioada iluministă, în care literatura domina scena culturală, romantismul a înălțat muzica la rangul de „esență a

universului”, transformând-o într-un limbaj al emoțiilor profunde [11 p. 262].

Apogeul romantismului în teatrul liric a fost marcat de Richard Wagner și Giuseppe Verdi, care au revoluționat opera și au extins dimensiunile muzicale, dramatice și tematice ale genului. Ambii compozitori au abordat teme universale precum iubirea, ura, puterea și destinul, influențând cultura și societatea. Wagner a introdus conceptul de *gesamtkunstwerk* (opera de artă totală), combinând muzica, libretul și elementele scenice într-o experiență estetică unitară. În lucrarea sa *Opera și drama* el explorează relația dintre cuvânt și muzică, susținând că muzica dezvăluie dimensiunile emoționale și semnificațiile profunde ale textului. Wagner subliniază importanța colaborării între muzică și poezie dramatică, criticând utilizarea poeziei ca simplu pretext [12 p. 35]. Operele sale majore, precum *Tannhäuser*, *Lohengrin*, *Tristan și Isolda* și *Inelul Nibelungilor*, ilustrează acest concept, explorând teme profunde ale condiției umane. Verdi, deși a adoptat un stil mai tradițional, a adus inovații majore în caracterizarea personajelor și în dramatizarea acțiunii, punând accent pe dezvoltarea intrigii și a personajelor, spre deosebire de Wagner, care a „desăvârșit drama muzicală”, conform observațiilor lui Liviu Rusu [12 p. 8].

Atât Wagner cât și Verdi au depășit granițele artei, reflectând și inspirând mișcările politice și sociale ale secolului al XIX-lea, inclusiv lupta pentru libertate și unificarea națională. Wagner a promovat mitul german unificator, iar Verdi a devenit un simbol al unității italiene și al luptei împotriva opresiunii străine. Lucrări precum *Nabucco* și *Rigoletto* abordează teme de injustiție socială, iar corul „Va, pensiero” din *Nabucco* a devenit un simbol, fiind cântat pe scară largă de patrioții italieni.

Realismul din a doua jumătate a secolului al XIX-lea a apărut ca o reacție la idealismul romantic, concentrându-se pe realitățile cotidiene și problemele sociale. În acest context, realismul a înlocuit eroii idealizați cu personaje complexe, reflectând dificultățile economice și sociale ale vremii. Giacomo Puccini, prin *Boema*, a explorat dilemele existențiale ale personajelor, plasându-le într-un mediu adesea dur. Astfel, opera a devenit un instrument de analiză socială, abordând teme precum sărăcia, iubirea și alienarea.

O ramură importantă a realismului în operă a fost verismul, apărut în Italia la sfârșitul secolului al XIX-lea. Acest curent a reprezentat o formă extremă de realism, concentrându-se pe reprezentarea fidelă a vieții cotidiene și pe aspectele brutale ale existenței, cu accent pe conflictele sociale și dramele pasionale. *Cavalleria Rusticana* de Pietro Mascagni și *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo exemplifică aceste trăsături, aducând în prim-plan personaje din mediul rural și urban, confruntate cu realitățile dure ale vieții.

Verismul a reflectat transformările sociale și politice ale vremii, pregătind terenul pentru modernism. Concentrarea pe realitățile cotidiene și pe psihologia personajelor a

anticipat preocupările estetice ale secolului XX. Interesul pentru subiectivitate și inovațiile formale caracteristice modernismului își au rădăcinile în tendințele veriste, care pun accent pe experiențe autentice și pe reprezentarea fidelă a realității. Deși inițial asociat cu această direcție artistică, Puccini a evoluat în operele sale târzii spre un stil mai personal și complex. În *Tosca* el combină elemente veriste cu o atmosferă de suspans și violență, prefigurând astfel expresionismul. Operele acestei perioade au devenit documente sociale, abordând inegalitățile și nedreptățile, iar realismul, amplificat de verism, a transformat opera într-o platformă pentru dezbateri contemporane, consolidându-i relevanța socială.

Un aspect important al evoluției teatrului de operă în secolul al XIX-lea a fost contribuția sa la formarea identităților naționale, într-un context marcat de ascensiunea naționalismului în Europa. Mișcările de independență i-au determinat pe mulți compozitori să integreze folclorul și tradițiile locale în operele lor, care au devenit simboluri ale aspirațiilor naționale. Bedřich Smetana, prin lucrarea *Má vlast*, a avut un impact major în afirmarea culturii cehe, în timp ce operele *Carmen* de Georges Bizet și *Rusalka* de Antonín Dvořák surprind identități culturale distincte, profund ancorate în tradițiile locale. Astfel, opera a evoluat dincolo de rolul de divertisment, având un puternic mesaj social și politic, consolidând identitățile naționale și susținând idealurile de libertate și autodeterminare. Teatrul liric a fost un catalizator în dezbaterile inegalităților sociale și în promovarea identității naționale, contribuind semnificativ la marile schimbări culturale ale secolului al XIX-lea.

Pentru a evidenția evoluția socio-culturală a teatrului de operă de la antichitate până la realism, prezentăm ***Tabelul 1***, care sintetizează contextul socio-cultural, rolul cultural al operei, temele abordate și exemplele reprezentative din fiecare perioadă.

Tabelul 1. Evoluția socio-culturală a teatrului de operă: de la antichitate la realism

Perioada (secole)	Context socio-cultural	Rol cultural	Teme abordate	Exemple
Ritualuri arhaice (Preistorie - Antichitate)	Societăți tribale, politeism, rol central al religiei	Ritualuri și ceremonii religioase	Relația om-divinitate, sacrificii, fertilitatea	Cântări și dansuri rituale, cântări rituale grecești
Antichitatea greacă (sec.VI - IV î.Hr.)	Democrația atenică, mitologia greacă	Spectacole publice cu rol social, festivități religioase	Dileme morale, destin tragic	<i>Oedip Rege</i> (Sofocle), <i>Prometeu în lanțuri</i> (Eschil)
Roma antică (sec.I î.Hr. - sec.V î.Hr.)	Expansiunea imperiului Roman, sincretism cultural	Divertisment public, teatru secular	Viața cotidiană, satira puterii	<i>Amfitrion</i> (Plaut), <i>Eunucul</i> (Terențiu)
Evul Mediu (sec.V - XIV)	Dominanța Bisericii în viața culturală	Teatru religios, educație morală	Povestiri biblice, moralitate	Misterii medievale, drame liturgice
Renașterea (sec.XIV - XVI)	Redescoperirea antichității, umanism	Emergența operei ca formă artistică distinctă	dileme morale și filosofice, mitologie	<i>Euridice</i> (Peri, Caccini), <i>Ofeio</i> (Mousterdi)
Baroc (sec.XVII - XVIII)	Absolutism monarhic, contrareforma	Opera ca simbol al puterii sociale	<i>Tematică eroică</i> , Mituri și eroi clasici	<i>Rinaldo</i> (Händel), <i>Dido și Aeneas</i> (Purcell)
Clasicism (sec.XVIII - XIX)	Iluminism, raționalism, revoluții sociale	Reflecția valorilor raționaliste	Emoție versus rațiune, relații sociale	<i>Nunta lui Figaro</i> și <i>Don Giovanni</i> (Mozart)
Romantism (sec.XIX)	Revoluții naționale și individualism	Explorarea emoțiilor și glorificarea eroului	Iubirea, suferința, natura	<i>Traviata</i> și <i>Aida</i> (Verdi), <i>Lohengrin</i> (Wagner)
Realism (sec.XIX)	Industrializare și conflicte sociale	Comentarii sociale prin operă	Probleme sociale și inegalități	<i>Boema</i> (Puccini), <i>Cavalleria Rusticana</i> (Mascagni), <i>Pagliacci</i> (Leoncavallo)

Sursa: tabel elaborat de autor

Concluzii

Evoluția teatrului liric reflectă transformările artistice și influențele socio-culturale ce au modelat valorile și temele sale de-a lungul istoriei, subliniind importanța operei ca formă de expresie artistică și oglindă a societății. Teatrul de operă este o formă complexă de artă, integrată în studiile culturale, având rolul de a ilustra dinamica socială și politică specifică diverselor epoci.

De-a lungul timpului, opera a abordat teme fundamentale precum identitatea națională, moralitatea, puterea și relațiile interumane, servind ca spațiu de reflecție asupra ordinii comunității. Parcursul cultural al scenei lirice a evoluat în funcție de provocările și valorile vremurilor. Originea sa se regăsește în ritualurile preistorice și în tragedia antică, continuând cu o dimensiune teologico-morală în perioada medievală. Umanismul renașcentist a consolidat opera ca formă distinctă de expresie artistică, iar romantismul a accentuat emoțiile individuale. În secolul al XIX-lea, realismul și verismul au evidențiat probleme sociale și inegalități, întărind rolul operei ca instrument de discuție a tensiunilor socio-politice.

Opera a devenit un simbol reprezentativ, contribuind la conservarea și reinterpretarea identităților culturale. Studiile culturale analizează genul liric atât ca formă estetică cât și ca instrument de explorare a condiției umane și a schimbărilor sociale. Interacțiunea cu alte forme de artă scoate în evidență conexiunile și influențele reciproce dintre operă și tendințele vremurilor.

Astfel, opera facilitează dialogul cultural și introspecția, influențând gândirea individuală și colectivă. Prin educarea publicului și crearea unui cadru propice reflecției, opera își reafirmă relevanța în contextul contemporan, rămânând un pilon esențial al tradițiilor culturale.

Referințe bibliografice

1. RUSU, L. *Eschil, Sofocle, Euripide*. București: Editura Tineretului, 1975.
2. HAMILTON, J.R. Philosophy of Theater. In: *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Online. Disponibil: <https://plato.stanford.edu/entries/theater/> [accesat 2024-10-12].
3. RACHET, G. *Tragedia greacă*. București: Univers, 1980.
4. TERTULLIAN. *Apology, De Spectaculis, And, Minucius Felix*. London: Forgotten Books, 2020. ISBN 978-0282749521.
5. SFÂNTUL AUGUSTIN. *Confesiuni*. București: Editura Humanitas. 2024. ISBN 978-973-50-8396-0.
6. HUBERT, M-C. *Marile teorii ale teatrului*. Iași: Institutul European, 2011. ISBN 978-973-611-672-8.
7. BERLOGEA, I. *Istoria teatrului universal*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1981.
8. WILES, D. Teatrul în Europa Romană și Creștină. In: R. BROWN (coord.). *Istoria teatrului universal*. București: Editura Nemira Publishing House, 2016. ISBN 978-606-758-615-2.
9. USCĂTESCU, G. *Ontologia culturii*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
10. GIMBEL, J. *Despre artă și artiști*. București: Meridiane, 1973.
11. PASCU, G. și M. BOȚOCAN. *Carte de istorie a muzicii*. Iași: Editura Vasiliana'98, 2012. ISBN 978-973-116-263-8.
12. WAGNER, R. *Opera și drama*. București: Editura Muzicală, 1983.